

Tutuklu Çocukların Temel Demokratik Değerlerinin Özgür Çocuklarla Karşılaştırılması

Alev Taş¹ & Nihal Baloğlu Uğurlu^{2}*

Özet: Bu araştırmanın amacı tutuklu çocukların temel demokratik değerlerinin tespit edilerek özgür çocuklarla karşılaştırılmasıdır. Araştırma, 2021-2022 Eğitim- öğretim yılının bahar dönemi ile 2022-2023 Eğitim-öğretim yılının güz döneminde, Maltepe ve Sincan cezaevlerindeki toplam 46 tutuklu çocuk ve Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı devlet ve özel ortaokullarındaki toplam 365 öğrenci ile birlikte yürütülmüştür. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Katılımcılara veri toplama aracı olarak Uygun ve Engin (2014) tarafından geliştirilen Temel Demokratik Değerler ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 26.0 istatistik programı ile analiz edilmiştir. Araştırmada, tutuklu çocukların temel demokratik değerlerden adil olma, özgüven ve işbirliği boyutunda özgür çocuklarla aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmüştür. Buna karşın farklılıklara saygı değerinin özgür çocuklarda tutuklu çocuklardan istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterecek düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlar çerçevesinde, tutuklu çocukların demokratik değerler bakımından daha fazla güçlendirilmelerinde, dahil oldukları çocuk adalet sisteminin niteliksel olarak onları topluma yeniden kazandıracak şekilde yapılandırılmasının, bunun yanı sıra toplumdaki bütün çocukların suça sürüklenmesinin engellenmesi için yapılması gerekenlerin tartışılması söz konusudur. Bu bağlamda çocukların suça sürüklenmesinin engellenmesi ve tutuklu çocukların topluma yeniden kazandırılması için hoşgörü ve tolerans değerlerinin güçlendirilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Temel demokratik değerler, tutuklu çocuklar, özgür çocuklar, sosyal bilgiler

Geliş Tarihi: 16.06.2025 – **Kabul Tarihi:** 08.08.2025 – **Yayın Tarihi:** 30.09.2025

DOI:

Comparison of the Basic Democratic Values of Children Detained and Free Children

Abstract: The aim of this research is to determine the basic democratic values of children detained and compare them with free children. The research was conducted in the spring semester of the 2021-2022 Academic Year and the fall semester of the 2022-2023 Academic Year with a total of 46 detained children in Maltepe and Sincan prisons and a total of 365 students in state and private middle schools affiliated to the Ankara Provincial Directorate of National Education. The screening model, one of the quantitative research methods, was used in the research. The Basic Democratic Values scale developed by Uygun and Engin (2014) was applied to the participants as a

¹ Alev Taş, Niğde Ömer Halisdemir University, Turkish and Social Sciences Education. ORCID: 0000-0001-8594-8404.

* **Correspondence:** nihlugurlu@ohu.edu.tr

² Nihal Baloğlu Uğurlu, Niğde Ömer Halisdemir University, Turkish and Social Sciences Education. ORCID: 0000-0002-2097-9434.

data collection tool. The obtained data were analyzed with the SPSS 26.0 statistical program. In the research, it was observed that there was no statistically significant difference between children detained and free children in terms of the basic democratic values of fairness, self-confidence and cooperation. On the other hand, it was determined that the value of respect for differences was high in free children at a level that showed a statistically significant difference from children detained. Within the framework of the results obtained, it is discussed what needs to be done to strengthen children who are detained in terms of democratic values, to structure the juvenile justice system in which they are included in a way that will qualitatively reintegrate them into society, and to prevent all children in society from being detained.

Keywords: basic democratic values, detained children, free children, social studies.

GİRİŞ

Bir toplumda demokratik değerlerin nasıl olması ve oluşması gerektiği hep gündemdedir. Demokratik değerler bireylerin toplum içerisindeki uyumlarını sağlayan başat faktörlerden biridir. Nitekim demokratik değerlere sahip olmayan bir bireyden akılcı davranması, hoşgörülü olması, işbirliği yapması, katılımcı olması veya adil davranması beklenemez. Bu davranışlara sahip olmayan bir bireyin de o topluma ne faydası olacağı tartışılabilir. Bu nedenle demokratik değerler toplumun yapıtışı ve topluma hizmet eden bütün kamu kurumlarının odak noktası olmalıdır.

Eğitim sisteminin temelini oluşturan ve eğitim işlevini yürüten okullar demokratik değerlerin kazandırılmasını sağlayan en önemli kurumlardır. Okullar Türk Milli Eğitim sisteminin amaç ve hedeflerini gerçekleştirmek üzere eğitim ve öğretim faaliyetlerini gerçekleştirirler. Bu faaliyetler sistematik bir çerçevede gerçekleşir. Türkiye’de 21. Yüzyıl Maarif Modeli ile bu çerçeve güncellenmiştir. Bu modelde dikkati çeken en önemli noktalardan biri, değer eğitime atfedilen önemin daha da artmasıdır. Erdem-Değer-Eylem çerçevesinde *huzurlu insan, huzurlu aile ve toplum ile yaşanabilir çevre* başlıklarının çeşitli değerlerle çok boyutlu olarak ele alınması söz konusudur (MEB, 2024). Her biri bir diğerinden daha az önemli olmayan değerlerin akademik eğitim sürecinde öğrencilere kazandırılması toplumun her yönden iyiliğini ve sürekliliğini mümkün kılar.

Değer eğitimi yalnızca örgün eğitim kurumlarının gerçekleştirebileceği bir faaliyet değildir. Yaygın eğitim kurumları da bu faaliyetleri gerçekleştirebilirler. Nitekim değer kazanımı her zaman bir plan dahilinde ve kasıtlı olarak gerçekleşmeyebilir. Bireyin bulunduğu sosyal ortamlarda tesadüfi şekilde kazandığı değerler de söz konusudur. Örneğin, bireyin kendine rol model aldığı bir kişinin değerlerini benimsemesi gibi. Öyle ise değer veya değersizlik kavramı kişinin yaşam tecrübelerine dayalı olarak gerçekleşebilen bir özelliğe de sahiptir.

Bireylerin bulundukları sosyal ortamların özellikleri onların değerler bağlamında şekillenebilen bir kişilik özelliği üzerinde etkilidir. Bu nedenle dünyaya gelen her çocuğun eşit/benzer imkanlara sahip olduğu söylenemez. Çocukların değer kazanımı bakımından eğitim haklarının kullanılarak olumsuz şartların elimine edilebilmesi sağlanabilir ancak bu da her

zaman mümkün olmaz. Bir çocuğun eğitiminde okulla birlikte aile ortamı ve akran çevresinin de ele alınması gerekir. Aile ortamındaki olumsuz koşullar ya da akranlarının sahip olduğu olumsuz kişilik yapısı bir çocuğun onu suça sürükleyebilecek düzeyde kötü davranışları sergilemesine neden olabilir. Nitekim alanyazında suç eylemi nedeniyle cezaevlerinde mahkemeleri devam eden veya hüküm giymiş çocuklar aslında *suça sürüklenen çocuklar* olarak nitelendirilir. Bu bağlamda değer eğitiminin gelişimsel özellikleri bakımından dezavantajlı gruplar olarak değerlendirilen çocuklar bakımından tartışılması gerekmektedir. Nitekim her geçen gün suç işleme oranı daha fazla artan çocukların hem aile ortamında aile bireylerinde (özellikle de ebeveynler) hem de okulda (öğretmen, idareci ya da akranları tarafından) daha fazla şiddete maruz kaldıkları, aile bireylerinin suç işleme eğitimlerinin daha yüksek olduğu, akran çevrelerinin de madde bağımlılığı veya suça meyilli kişilerden oluştuğu, bununla birlikte bu çocukların akademik hayatlarının da düzensiz olup disiplin cezası alma, okuldan kaçma veya okul bırakma gibi davranışlarının daha sık olduğu alan yazında yer almaktadır. Bu faktörlerin yanında medyanın da çocuklara suç teşkil edecek düzeyde olumsuz davranışlara yönelttiği de bir gerçektir. (Ereş, 2009; Erçetin, 2009; Kaner, 1991; Öter, 2018; Şişman, Güleş ve Dönmez, 2010).

Bu araştırmada ele alındığı üzere, değer eğitiminde tutuklu çocukların durumlarının ele alınması gereken başlı başına bir konudur. Nitekim bu çocukların ceza infaz kurumlarında rehabilite edilmeleri onların topluma tekrar kazandırılmaları düşüncesi üzerine kuruludur. Bu düşüncüyü uygulamaya geçirmek üzere bu kurumlarda çeşitli faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Eğitim-öğretim faaliyetlerinin de bu kapsamda yer alması gayet doğaldır. Nitekim toplumsal saygınlığın kazanılması, güven duygusunun geliştirilmesi ve başkalarının hak ve özgürlüklerine saygı duyulmasının sağlanması bu faaliyetler çerçevesinde önem verilen değerlerdir (Saldırım, 2011'den akt. Sarıdiken, 2014). Üstelik T. C. Adalet Bakanlığı'nın 2024 yılı faaliyet raporunda da hükümlü ve tutukluların toplumsal değerlerle uyumlu olan, kaynakları etkili bir şekilde kullanabilen, hukuk kurallarına adapte olabilen demokratik bir kişilik yapısına sahip bireyler olarak topluma yeniden kazandırılmaları amaçlanmaktadır. Öyle ise, Sosyal Bilgiler dersi ile ceza infaz kurumlarının ortak amacının bireylere toplumsal birer varlık olduklarını hatırlatmak ve bunun bir gereği olarak da sahip olmaları gereken değer, hassasiyet ve duyarlılıklara sahip olmalarını sağlamaktır. Bu misyonu gerçekleştirmek üzere tutuklu çocukların ceza infaz kurumlarındaki eğitimlerinde Sosyal Bilgiler dersinin büyük önem taşıdığı unutulmamalıdır. Ancak burada yapılan eğitimlerde tutuklu çocukların kişilik özelliklerinin değerler bağlamında ortaya koyulması gerekmektedir. Bunu yaparken "hangi değerler" gibi soruların cevabını alabilmek için onların bu parametrelerinin başka/zıt bir grupla karşılaştırılması yapılabilir. Böylece bir çocuğun suça sürüklenmesine neden olan değer kaybının neler olduğu ortaya koyulabilir ve özgür çocukların eğitimlerinde bu değerlerin üzerinde daha fazla durulabilir. Bu nedenle bu araştırmada tutuklu çocukların demokratik değerleri ortaya koyulurken onların özgür çocuklarla karşılaştırılması yapılmıştır. Öyle ise bu araştırmada cevabı aranan sorular şunlardır:

1. Ortaokul düzeyindeki Sosyal Bilgiler eğitimini alan tutuklu ve özgür çocukların temel demokratik değerleri onların özgürlük statüsüne göre değişmekte midir?
2. Ortaokul düzeyindeki Sosyal Bilgiler eğitimini alan tutuklu ve özgür çocukların

temel demokratik değerleri;

- Adil olma
- Farklılıklara saygı
- Özgüven
- İşbirliği boyutunda farklılaşmakta mıdır?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırmada özgür ve tutuklu çocukların demokratik değerlerinin tespiti ve her iki grubun demokratik değerlerinin birbiri ile karşılaştırılması yapılmıştır. Bu araştırma betimsel araştırma yöntemlerinden genel tarama modeli ile yapılandırılmıştır. Genel tarama modelinde evrende yer alan kişilerin sayıca çokluğu, belirli bir hedef kitleye ulaşarak onlardan veri toplamayı mümkün kılmaktadır (Karasar, 1999).

Araştırma Grubu

Araştırma verileri Sincan ve Maltepe Çocuk Cezaevinde yer alan tutuklu çocuklar ile Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı 6 devlet ve 3 özel ortaokulda öğrenim gören özgür çocuklardan elde edilmiştir. Araştırmada ortaokullarda basit olasılıklı (rastgele) örnekleme yöntemi tercih edilirken, Maltepe ve Sincan cezaevlerindeki bütün tutuklu çocuklara ulaşıldığı için amaçlı örnekleme yöntemi uygulanmıştır. Verilerin elde edildiği örneklem grubu ile ilgili frekans ve oranlar Tablo 1'de yer almaktadır:

Tablo 1. Katılımcıların özgürlük statüsüne göre dağılımı

Durum	f	%
Özgür	365	89
Tutuklu	46	11
Toplam	411	100

Tablo 1'de görüldüğü gibi araştırmaya 411 çocuk dahil edilmiştir. Bu çocukların 365'i (%89) özgür ve 46'sı (%11) ise tutuklu çocuklardır. Tutuklu çocukların sayısının özgür çocukların 1/10'luk kısmını nispeten aştığı aşıkardır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada kullanılan veri toplama aracı iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm araştırmacılar tarafından geliştirilmiş olup, katılımcıların özgürlük statülerini ölçmeye yönelik bir sorudan oluşmaktadır. Araştırmada ceza infaz kurumlarında bulunan çocukların birtakım sınırlılıkları araştırmanın değişken zenginliğini azaltmıştır. Nitekim bu çocuklar yalnızca erkektir ve formal bir eğitim düzenine sahip olmamalarından dolayı sınıf düzeyleri gibi bir değişken de söz konusu değildir. Bu nedenle onların özgür çocuklarla karşılaştırmalarının yapılabileceği tek ölçüt *özgürlük statüleri* olmuştur.

Araştırmada kullanılan veri toplama aracının ikinci bölümünde ise Uygun ve Engin

(2014) tarafından geliştirilen Temel Demokratik Değerler Ölçeği yer almaktadır. Bu ölçekte 8 maddeden oluşan *farklılıklara saygı*, 7 maddeden oluşan *adil olma*, 9 maddeden oluşan *özgüven* ve 10 maddeden oluşan *işbirliği* olmak üzere 4 alt boyut bulunmaktadır. Araştırmacılar geliştirmiş oldukları ölçekte bu alt boyutların iç güvenirlik katsayılarını işbirliği boyutu için .85, özgüven boyutu için .81, farklılıklara saygı boyutu için .67 ve adil olma boyutu için .51, toplam ölçek güvenirlik katsayısını ise .90 olarak hesaplamışlardır.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS 26.0 istatistik paketi kullanılarak analiz edilmiştir. Öncelikle ölçek ve alt boyutlarının Kolmogorov-Smirnov testine göre normal dağılım gösterip göstermediği araştırılmıştır. Yapılan analizler sonucunda nonparametrik testler kullanılmasına karar verilmiştir.

Alt ölçeklerin analizinde tanımlayıcı istatistiklerin (frekans, yüzde, min-maks değerleri, medyan, ortalama, standart sapma) yanında nonparametrik testlerden Mann Whitney U ve Kruskal Wallis testleri uygulanmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Araştırmada tutuklu ve özgür çocukların temel demokratik değerlerinin istatistiksel analizleri yapılmıştır. Bu analizler uygulanan ölçeğin hem tamamı hem de alt boyutları bakımından değerlendirilmiştir. İstatistiksel analizlerden elde edilen bulgular aşağıda yer almaktadır:

Tutuklu ve Özgür Çocukların Temel Demokratik Değerlerinin Farklılığına Yönelik Bulgular

Tutuklu ve özgür çocukların temel demokratik değerlerinin özgürlük statülerine göre farklılığına ilişkin Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 2’de yer almaktadır:

Tablo 2. Temel demokratik değerlerin özgürlük statüsü değişkenine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları

Durum	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Tutuklu	46	188.67	8679.00	7598.00	.307
Özgür	364	207.63	75576.00		

Tablo 2’de görüldüğü üzere tutuklu çocukların sıra ortalamaları (Tutuklu=188.67) ile özgür çocukların sıra ortalamaları arasında (Özgür=207.63) anlamlı bir fark bulunamamıştır (U=7598.00. $p>0.05$). Bu durumda özgürlük statüleri çocukların temel demokratik değerleri arasında bir farklılık oluşturmadığı ifade edilebilir.

Tutuklu ve Özgür Çocukların İşbirliği Alt Boyutuna Göre Farklılığına Yönelik Bulgular

Tutuklu ve özgür çocukların işbirliği değerinin özgürlük statülerine göre farklılığına ilişkin Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 3’de görülmektedir:

Tablo 3. İşbirliği değerinin özgürlük statüsü değişkenine ilişkin Mann-Whitney U testi

sonuçları

Durum	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Tutuklu	46	198.90	9149.50	8068.50	.688
Özgür	364	206.33	75105.50		

Tablo 3'te görüldüğü üzere çocukların işbirliği alt boyutunda özgürlük statülerine göre bir farklılık yoktur ($U=8068.50$, $p>0.05$). Tutuklu çocukların sıra ortalamaları 198.90 iken, özgür çocukların sıra ortalamaları 206.33 olarak hesaplanmıştır.

Tutuklu ve Özgür Çocukların Özgüven Alt Boyutuna Göre Farklılığına Yönelik Bulgular

Tutuklu ve özgür çocukların özgüven değerinin özgürlük statülerine göre farklılığına ilişkin Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 4'de yer almaktadır:

Tablo 4. Özgüven değerinin özgürlük statüsü değişkenine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları

Durum	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Tutuklu	46	225.08	10353.50	7471.50	.234
Özgür	364	203.03	73901.50		

Tablo 4'de görüldüğü üzere çocukların temel demokratik değerlerden özgüven alt boyutunda katılımcıların özgürlük statülerine göre anlamlı bir farklılık yoktur ($U=7471.50$, $p>0.05$). Tutuklu çocukların sıra ortalaması 225.08 iken özgür çocukların sıra ortalaması ise 203.03 olarak hesaplanmıştır.

Tutuklu ve Özgür Çocukların Farklılıklara Saygı Alt Boyutuna Göre Farklılığına Yönelik Bulgular

Tutuklu ve özgür çocukların farklılıklara saygı değerinin özgürlük statülerine göre farklılığına ilişkin Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 5'te yer almaktadır:

Tablo 5. Farklılıklara saygı değerinin özgürlük statüsü değişkenine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları

Durum	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Tutuklu	46	159.97	7358.50	6277.500	.006*
Özgür	364	211.25	76896.50		

* $p<.05$

Tablo 5'te görüldüğü üzere çocukların temel demokratik değerlerden farklılıklara saygı alt boyutunda özgürlük statüsüne göre anlamlı bir farklılık vardır ($U=6277.50$, $p<0.05$). Tutuklu çocukların sıra ortalaması 159.97 iken özgür çocukların sıra ortalaması 211.25 olup bu sonuç özgür çocukların farklılıklara saygı değerinin tutuklu çocuklara göre daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Tutuklu ve Özgür Çocukların Adil Olma Alt Boyutuna Göre Farklılığına Yönelik Bulgular

Tutuklu ve özgür çocukların adil olma değerinin özgürlük statülerine göre anlamlı bir farklılığına ilişkin yapılan Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 6’da yer almaktadır:

Tablo 6. Adil olma değerinin özgürlük statüsü değişkenine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları

Durum	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Tutuklu	46	210.87	9700.00	8125.00	.744
Özgür	364	204.82	74555.00		

Tablo 6’da görüldüğü üzere çocukların temel demokratik değerlerden adil olma alt boyutunun özgürlük statülerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Tutuklu çocukların sıra ortalaması 210.87. özgür çocukların sıra ortalaması ise 204.82’dir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada temel demokratik değerlerin tutuklu ve özgür çocuklar bakımından karşılaştırması yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen en genel sonuç temel demokratik değerlerin geneli bakımından tutuklu ve özgür çocuklar arasındaki farklılığın minimum düzeyde olmasıdır. Bu sonuç demokrasinin sürdürülebilirliği açısından olumludur. Çünkü demokrasi anlayışında eşitlik anlayışı, adaleti sağlama, özgüvene sahip olma, işbirliğini gerçekleştirme, hoşgörü ve toleransa sahip olma, farkındalıklara sahip olma ve farklılıklara saygı gösterme gibi birtakım değerlerin içselleştirilmesi gerekmektedir (Uygun ve Engin, 2014). Bu değerler bireylerin sosyalleşme sürecinde sahip oldukları tutum ve sergiledikleri davranışlar ile de doğru orantılıdır. Araştırmada her ne kadar tutuklu çocukların toplumsal yaşamla ilgili herhangi bir sorunlarından dolayı cezaevinde tutuluyor olsalar dahi suçsuzluk karinesi bağlamında değerlendirilmesi ve toplumsal yaşama tekrar kazandırılabilmesi için bu araştırmanın sonuçları ile de bağlantılı olarak olumlu yönlerinin güçlendirilmesi gerekmektedir.

Demokratik değerlerin alt boyutlarından adil olma boyutunda katılımcıların demografik özellikleri incelendiğinde, tutuklu ve özgür çocukların adalet anlayışlarının birbiri ile benzer oldukları görülmektedir. Nolte Dorothy Law’ın Çocuk Yaşadığını Öğrenir adlı eserinde belirttiği gibi hakkına saygı gösterilen çocuk adil olmayı öğrenir (Cüceloğlu, 1979). Adil olmanın tutuklu çocuklar tarafından yorumlanması özgür çocuklardan farklı olabilir. Nitekim tutuklu çocukların içerisinde bulunduğu şartlardan dolayı adil bir yargılamaya ihtiyaçları vardır. Üstelik adil yargılanma çocuk adalet sisteminde onarıcı adalet yaklaşımı olarak nitelendirilmektedir (Karataş ve Mavili, 2019). Bu sistemde çocuğun suçu işleyen bir fail olarak değerlendirilip doğrudan cezalandırılması yerine onun sebebiyet verdiği zararın giderilmesine yönelik bir rehabilitasyon sürecine dahil edilmesi ve topluma yeniden kazandırılması söz konusudur (Baytaz, 2013). Öyle ise BM, UNICEF ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı gibi uluslar arası ve ulusal teşkilatların vurguladığı üzere, çocuk dostu bir adalet sisteminin gerekliliklerini yerine getirmek (çocuğun seviyesine uygun yasal işlemler, onun her türlü şiddetten uzak tutulması gibi) ve yargılama sürecinin çocuğun yararının korunması bakımından makul sürede olması (Tüysüz v.d., 2010) önemlidir. Böylece çocuk adalet sisteminin tutuklu çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerinin minimum düzeye indirilmesi bunun yanı sıra

çocukların üstün yararı gözetilerek ve iyileştirilerek toplumsal hayata yeniden kazandırılması, onların demokratik değerler bağlamında adil olma değerini benimsemelerini sağlar.

Araştırmada demokratik değerlerden işbirliği alt boyutunda her iki grup arasında istatistiksel bir farklılık yoktur. İşbirliği sosyal bütünleşmenin önemli unsurlarından biridir. Bu kavramın alanyazında da çok boyutlu olarak ele alındığı görülmektedir. Örneğin işbirliğini takım çalışması bağlamında değerlendiren nitel bir araştırmada etkili takım çalışması için idarecilerin önerileri ortaya koyulurken, yöneticilerin 8'i takım içi iletişim ve uyumdan, 3'ü ise farklı fikirlere açık olunması gerektiğinden söz etmiştir (İnan, 2022). Bu sonucu işbirliğinin grup içi dinamiği artırması yönünde olumlu bir davranış olarak yorumlamak gerekmektedir. Yine işbirliği davranışlarında adalet ve güven duygusunun yüksek olması gerektiğinden de alanyazında söz edilmektedir (Güney ve Bahçekapılı, 2010). Öyle ise işbirliğine özen gösteren bireylerin birbirlerinin fikirlerine saygı göstermesi, grup bireylerinin fikirlerini olumlu karşılayarak onu cesaretlendirmesi, ama yine de eleştirileri de varsa bunu açık, anlaşılır ve uygun bir dille yapabilmesi, ayrıca kendi fikirlerinin her zaman beğenilmeyeceğini kabullenerek fikirlerinin eleştirilmesine de açık olması ve gruptan bağımsız hareket etmemesi davranışlarını göstermesi gerekir (Slavin, 1994'ten akt., Arslan, 2020). İşbirliği olumlu bir duygusal tepkidir. Bir grup içerisinde işbirliği grup üyelerinin birbirleri ile uyumlu olmalarının bir yansımasıdır. Aksi takdirde suç eylemine kadar gidebilecek sosyal sorunlar yaşanabilir. Öyle ise bu araştırmada olduğu gibi suça yönelen çocuklar bağlamında bu değerini iyi bir şekilde ortaya koyulması gerekmektedir.

Araştırmada tutuklu ve özgür çocuklar arasında istatistiksel olarak farklılık gösteren tek demokratik değer farklılıklara saygı alt boyutu olarak tespit edilmiştir. Farklılıklara saygı değeri akla ilk hoşgörüyü ve toleransı getirir. Bu değer içselleştirilmediğinde bireyin karşısındaki kişiyi kendisi ile uzlaşmayan bir düşüncesi veya eyleminden dolayı anlayışla karşılaşması mümkün değildir. Üstelik hoşgörüsüzlük ve toleranssızlık ileri düzeyde gerçekleşip sonu suç eylemine gidecek kadar şiddetli de olabilir. Nitekim bu araştırmada tutuklu çocukların hangi eylemlerinden dolayı ceza infaz kurumunda oldukları bilinmese de bu değer üzerinden özgür çocuklarla aralarında istatistiksel olarak farklılık olması, onların farklılıklara saygı değerinin güçlendirilmesine ihtiyaçlarının olduğu düşüncesini desteklemektedir. Farklılıklara saygı değeri aynı zamanda ayrımcılık düşüncesinin elimine edilmesi için de gereklidir. Ayrımcılık kendisinden farklı olanı ötekileştirmektir. Bu nedenle kültürel çeşitliliğin olduğu yerlerde farklı etno-kültürel özelliğe sahip bireylerin etnik kimlikleri nedeni ile karşı tarafı şüphe ile karşılaşması mümkündür. Göçmenlerin ev sahibi toplum içerisinde suç unsuru teşkil edebilecek davranışları yansıma olasılığının yüksek olduğu iddiası da bu sebeple ortaya atılmıştır (Kızmaz, 2018).

Demokratik değerler olarak ele alınan son değer de özgüven olup, bu değer de gruplar arasında bir farklılık yoktur. Bireyin özgüven gelişimi okul öncesi dönemden itibaren şekillenmeye başlar. Ne var ki, ebeveyn davranışlarının çocuğun özgüven kazanmasında etkisi büyüktür. Otoriter ebeveynlerin disiplin uygulamalarının katı ve cezaya yatkın olması çocukların özgüvenini düşürücü ve onların ceza eylemine yönelik tepkilerinin daha fazla onaylayıcı olmasına yol açabilmektedir. Bu nedenle ceza sistemini doğal karşılayan ve benimseyen bireylerin suç eylemine yönelik risk alma düzeyleri de daha fazla olabilmektedir.

Yine aile içi ilişkiler de çocukların özgüven duygusu üzerine etkili olabilmektedir. Özellikle aile içi şiddet çocukların özgüven duygularını zedeleyebilmektedir (Kaya ve Taştan, 2020). Her şekilde özgüvenin benlik algısı ile ilişkili olduğu bir gerçektir. Araştırmalar benlik algısı yüksek bireylerin özgüvenlerinin de daha fazla yüksek olduğunu dile getirmektedir (Sevim ve Artan, 2021). Bu bireylerin sosyal ortamlarda prososyal davranış sergileme düzeyleri daha yüksektir.

Sonuç olarak, demokratik değerler evrenseldir ve bu değerleri taşıma potansiyeli olan tek varlık insandır. Bireylerin her ne şartla olursa olsun bu değerlere uygun bir yaşam sürmesi erdemliliklerdir. Değerlerin yitimi ise toplum tarafından istenmedik davranışların gerçekleşmesine yol açar. Bu durum hem yetişkinler hem de çocuklar için geçerlidir. Ne var ki çocukların suç teşkil edecek düzeyde olumsuz davranışları, gelişimsel özellikleri dikkate alınarak farklı bir çerçevede ele alınır. Bu bağlamda anti-demokratik davranışlar gösteren ve bu davranışlarının suç teşkil eden bir nitelikte olduğu tutuklu çocuklar konusu her zaman gündemdedir. Tutuklu çocukların bu araştırmada elde edilen sonuçlar bakımından değerlendirilmesi yapıldığında en fazla farklılıklara saygı değerlerinin güçlendirilmesine ihtiyaç vardır. Böylece karşıt görüşlere ve eylemlere yönelik hoşgörü ve toleranslarının daha fazla artırılması mümkün olacaktır. Bunun için öncelikle öğrencilerin kalıpyargılarının ve önyargılarının azaltılması gerekmektedir. Yakın ve uzak çevrelerindeki bireyleri daha yakından tanımlarına fırsat tanınarak onların kendilerine ait bir kimliklerinin olduğu ve onların yaşantılarına saygı duyulması gerektiği benimsetilmelidir. Bunun yanı sıra çocukların demokratik ortamlarda kendilerini farklı şekillerde ifade edebilmeleri sağlanabilmelidir. Drama etkinlikleri bunlardan biridir (Topçubaşı, 2016). Konuşma halkası, görüş geliştirme, akvaryum gibi eğitim teknikleri de yine bu amaca hizmet eder.

KAYNAKLAR

- Adalet Bakanlığı. (2024). *Ceza infaz kurumları ile tutukevleri işyurtları kurumu 2024 yılı faaliyet raporu*.
<https://iydb.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/280220251650182024%20Faaliyet%20Raporu.pdf>
- Arslan, A. (2020). İşbirlikli öğrenme modelinin eğitim-öğretim ortamlarında kullanımı. In A. Dönger (Ed.), *Eğitim Bilimleri, Teori, Güncel Araştırmalar ve Yeni Eğilimler II* (pp. 42-63). IVPE.
- Baytaz, A. B. (2013). Onarıcı adalete genel bir bakış. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 71(1), 117-129.
- Cüceloğlu, D. (1979). İnsan İnsana, İstanbul:Altın Kitaplar Yayınevi.
- Erçetin, Ş. (2006). Çocuk ve Suç. Ankara: Hegem Yayınları.
- Ereş, F., (2009). Toplumsal bir sorun: Suçlu çocuklar ve ailenin önemi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 5(17), 88-96.
- İnan, M. (2022). *Ortaokullarda görev yapan yöneticilerin okullarda takım çalışmalarına ilişkin görüşleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi.

- Güney, Ş., & Bahçekapılı, H. G. (2010). İnsanlarda özgeci işbirliğinin psikolojik ve beyinsel temelleri. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 29-38.
- Kaner, S. (1991). Suçlu çocuklara/gençlere ve sorunlarına genel bir bakış. *Ankara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 24(1), 169-186.
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel araştırma yöntemi* (9. baskı). Nobel Yayın Dağıtım.
- Karataş, Z., ve Mavili, A. (2019). Çocuk adalet sisteminde suça sürüklenen çocuklara yönelik uygulamalarda karşılaşılan sorunlar. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19(45), 1013-1044.
- Kaya, N., ve Taştan, N. (2020). Öz güven üzerine bir derleme. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (KÜSBD)*, 10(2), 297-312.
- Kızmaz, Z. (2018). Göç ve suç arasında bir ilişki var mı?: Bütüncül bir bakış. *BEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 562-599.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2024). *Sosyal bilgiler öğretim programı: Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli*. <https://tymm.meb.gov.tr/upload/program/2024programsos4567Onayli.pdf>.
- Öter, A. (2018). Çocuk suçluluğunun toplumsal nedenlerine sosyolojik bir bakış (Antalya örneği). *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 7(21), 739-769
- Sarıdiken, M. (2014). *Hükümlü ve tutukluların meslek edindirme faaliyetlerinin iş yaşamlarına etkisi: Maltepe ceza infaz kurumları kampüsünde örnek çalışma* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hasan Kalyoncu Üniversitesi.
- Sevim, K., ve Artan, T. (2021). Yüksek ve düşük benlik saygısını etkileyen faktörler. *Toplumsal Politika Dergisi*, 2(2), 109-121.
- Şişman, M., Güleş, H. ve Dönmez, A. (2010). Demokratik bir okul kültürü için yeterlilikler çerçevesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 167- 182.
- Topcubaşı, T. (2016). Farklılıklara saygı eğitiminde öğrenme ortamının düzenlenmesi ve öğrencilerle yürütülebilecek etkinlikler, *International Journal of Eurasian Education And Culture*, 1, 33-45.
- Tüysüz, A., Yenisey, F., Koçyıldırım, G., Güven, İ., Salih Fırat, M., Karakaya, N., Acar, N., Ziyalar, N., Ejderoğlu, Ö., & Akço Bilen, S. (2010). *Suçta sürüklenen çocuklara hukuki yardım eğitimci el kitabı*. <https://cocukhaklari.barobirlik.org.tr>.
- Uygun, S., ve Engin, G. (2014). Temel demokratik değerler ölçeği: Bir ölçek geliştirme çalışması. *Electronic Turkish Studies*, 9(5), 2021-2031.

COMPARISON OF THE BASIC DEMOCRATIC VALUES OF CHILDREN DETAINED AND FREE CHILDREN

EXTENDED ABSTRACT

INTRODUCTION

The characteristics of the social environments in which individuals are located affect personality for them trait about values. Therefore, it cannot be said that every child born into the world has equal/similar opportunities. In terms of children's value acquisition, it is possible to eliminate negative conditions by using their right to education, but this is not always. In a child's education, the family environment and peer environment should also be addressed along with the school. Negative conditions in the family environment or the negative personality structure of their peers can cause a child to exhibit bad behaviors that can lead him to crime. Indeed, in the literature, children whose trials are ongoing in prisons due to criminal acts or who have been convicted are actually described as children who are dragged into crime. In this context, value education should be discussed in terms of advantaged and disadvantaged groups.

As discussed in this research, the situation of children in custody is a subject in itself that needs to be addressed in value education. Indeed, the rehabilitation of these children in penal institutions is based on the idea of reintegrating them into society. Various activities are carried out in these institutions to put this idea into practice. It is quite natural that education and training activities are also included in this scope. Indeed, gaining social respect, developing a sense of trust and ensuring respect for the rights and freedoms of others are the values given importance within the framework of these activities (Saldırım, 2011 as cited in Sarıdiken, 2014). Moreover, in the 2024 activity report of the Ministry of Justice of the Republic of Turkey, it is aimed to reintegrate convicts and detainees into society as individuals with a democratic personality structure who are compatible with social values, can use resources effectively and can adapt to legal rules. Therefore, the common goal of the Social Studies course and penal institutions is to remind individuals that they are social beings and, as a requirement of this, to ensure that they have the values, sensitivities and sensitivities. In order to realize this mission, it should not be forgotten that the Social Studies course is of great importance in the education of detained children in penal institutions. However, in the education provided here, the personality traits of detained children should be revealed in the context of values. In doing so, in order to get answers to questions such as "which values", these parameters of theirs can be compared with another/opposite group. Therefore, in this study, while revealing the democratic values of detained children, they were compared with free children.

MODEL

This research was structured with the general scanning model, one of the descriptive research methods. The research data were obtained from children in custody in Sincan and Maltepe Juvenile Prisons and free children studying in 6 state and 3 private middle schools affiliated with the Ankara Provincial Directorate of National Education. While simple probability (random) sampling method was preferred in secondary schools in the research, since

all children in custody in Maltepe and Sincan prisons were reached, purposive sampling method was applied. Data collection tool used in the study includes the Basic Democratic Values Scale developed by Uygun and Engin (2014). This scale has 4 sub-dimensions. These are respect for differences, fairness, self-confidence and cooperation. The scale includes 34 items. The data obtained in the study were analyzed using the SPSS 25.0 statistical package.

RESULTS

In this study, the existence and comparison of basic democratic values in terms of detained and free children were made. The most general result obtained from the study is that the difference between detained and free children in terms of basic democratic values in general is at a minimum level. In terms of sub-dimensions, except for the dimension of respect for differences, the difference between the groups in other values is not statistically significant. The difference in the dimension of respect for differences is significant in favor of free children. These results are positive in terms of the sustainability of democracy. Because in the understanding of democracy, some values such as the understanding of equality, ensuring justice, having self-confidence, realizing cooperation, having tolerance and toleration, having awareness and respecting differences need to be internalized (Uygun and Engin, 2014).

In conclusion, democratic values are universal and the only being that has the potential to carry these values is human. The loss of values leads to the occurrence of behaviors that are not desired by society. This situation is valid for both adults and children. However, children's negative behaviors that constitute a crime are addressed in a different framework, taking into account their developmental characteristics. In this context, the issue of detained children who exhibit anti-democratic behaviors and whose behaviors constitute a crime is always on the agenda. When the detained children are evaluated in terms of the results obtained in this research, their greatest need is to strengthen the values of respect for differences. In this way, it will be possible to further increase their tolerance and tolerance towards opposing views and actions.